

Jerzy Rembeza, Kamila Radlińska

Politechnika Koszalińska

SPECYFIKA WIEJSKICH RYNKÓW PRACY W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM

THE SPECIFICITY OF RURAL LABOR MARKETS IN WEST-POMMERANIA VOIVODSHIP

Słowa kluczowe: zatrudnienie, bezrobocie, sezonowość, zachodniopomorskie

Key words: employment, unemployment, seasonality, West-Pomerania

Abstrakt. Przedmiotem analiz były zmiany w zatrudnieniu i bezrobociu w Szczecinie oraz wybranych gminach wiejskich i miejskich województwa zachodniopomorskiego w latach 2001-2011. Największą dynamiką wzrostu zatrudnienia charakteryzowały się gminy wiejskie, natomiast w Szczecinie nie uległo ono zwiększeniu. Przy silnie zaznaczonym cyklicznym charakterze bezrobocia spadło w gminach wiejskich i miejskich, a nie uległo zmianie w Szczecinie. Największymi sezonowymi wahaniami zatrudnienia charakteryzowały się gminy wiejskie, mniejszymi – miejskie. Z kolei sezonowe wahania bezrobocia dwukrotnie wzrosły w trakcie analizowanego okresu i były, zwłaszcza pod jego koniec, zbliżone w Szczecinie i poszczególnych grupach gmin.

Wstęp

Rynki pracy ze swej natury mają silny charakter przestrzenny. Uwarunkowane i zarazem zróżnicowane przestrzennie są zarówno popyt, jak i podaż na rynku pracy. Zróżnicowanie popytu wynika z koncentracji miejsc pracy, zróżnicowanie podaży – z koncentracji miejsc zamieszkania. Wywiera to istotny wpływ na funkcjonowanie lokalnych rynków pracy [McCormik, Sheppard 1992, Molho 1995]. Zróżnicowanie bezrobocia pomiędzy regionalnymi rynkami w ramach jednego kraju jest często większe niż pomiędzy krajami [Taylor, Bradley 1997]. Wykazuje ono zazwyczaj dużą trwałość [Evans, McCormik 1994].

Jedną z istotnych klasyfikacji rynków pracy w układzie przestrzennym jest podział na rynki miejskie, podmiejskie i wiejskie, w dużym stopniu powiązane z rolnictwem [Alonso-Villar, del Rio 2008]. Każdy z tych rynków wykazuje specyfikę, choć zmiany społeczno-gospodarcze powodują ewolucję w ich funkcjonowaniu. W wielu krajach dał się zaobserwować jest proces deindustrializacji miast, zwłaszcza dużych. Miejskie rynki pracy w coraz większym stopniu stają się dostarczycielami nowych technologii oraz usług publicznych [Turok 1999]. Zarazem miasta w istotny sposób wpływają na funkcjonowanie lokalnych rynków pracy [Morrison 2005]. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich zmienia również funkcjonowanie wiejskich rynków pracy, które w coraz mniejszym stopniu powiązane są z produkcją rolniczą. Procesy te mogą powodować zanikanie jednych i powstawanie nowych różnic pomiędzy wielkomijskimi a wiejskimi rynkami pracy.

Województwo zachodniopomorskie jako całość charakteryzuje się wyraźną specyfiką, która w dużym stopniu kształtowana jest przez tereny wiejskie. Województwo należy do tzw. regionów postpegeerowskich. Przekształcenia własnościowe w rolnictwie wywarły silny wpływ na gospodarkę regionu, w tym ewolucję rynków pracy. Równocześnie region jest wewnętrznie silnie zróżnicowany. Zdecydowanie największy lokalny rynek tworzy stolica regionu – Szczecin. Drugi ważny region tworzą gminy nadmorskie z relatywnie silną, choć mającą sezonowy charakter gospodarką turystyczną. Trzeci region tworzą gminy oddalone od pasa nadmorskiego, o relatywnie niskim poziomie rozwoju gospodarczego i dużym znaczeniu rolnictwa zdominowanego przez postpegeerowskie rolnictwo wielkotowarowe.

Celem artykułu było porównanie zmian na lokalnych rynkach pracy w województwie zachodniopomorskim. Starano się określić tempo i kierunek zmian oraz wahania sezonowe zatrudnienia i bezrobocia w wybranych miejskich i wiejskich gminach województwa. Przeprowadzona analiza dotyczy lat 2001-2011.

Material i metodyka badań

Dynamikę zmian na rynku pracy można opisywać różnymi wielkościami. Jednym z najpopularniejszych jest stopa bezrobocia. Ponieważ jej zmiany mogą następować nawet bez zmiany w poziomie zatrudnienia i bezrobocia, w przeprowadzonej analizie wykorzystano dane pierwotne dotyczące liczby

pracujących i bezrobotnych. Wykorzystano dane powiatowych urzędów pracy dotyczących wybranych gmin województwa zachodniopomorskiego. Gminy te podzielono na trzy grupy:

- gminy miejskie: Goleniów, Police, Dobra Szczecińska, Gryfino, Miszakowice, Drawno, Kalisz Pomorski, Świdwin, Cedynie, Dębno, Barlinek, Pełczyce, Drawsko Pomorskie;
- gminy wiejskie: Kolbaskowo, Stare Czarnowo, Kobyłanka, Boleszkowice, Bierzwnik, Nowogródek Pomorski, Krzęcin, Sławoborze, Brzeźno, Rymań;
- miasto Szczecin.

W analizie wzięto pod uwagę zarówno gminy leżące w pobliżu Szczecina, jak i położone peryferyjnie. Pominięto natomiast gminy nadmorskie, specyficzne z uwagi na ich silny związek z turystyką. Zdecydowanie największym rynkiem pracy w analizowanej zbiorowości jest Szczecin. W grudniu 2011 r. liczba zatrudnionych w Szczecinie wynosiła 248,2 tys. osób, podczas gdy w badanych gminach miejskich łączna liczba pracujących wynosiła 130,7 tys. osób (10,1 tys. na gminę), a w gminach wiejskich 25,4 tys. osób (2,5 tys. na gminę). Liczba bezrobotnych w tym samym okresie wynosiła w Szczecinie 18,7 tys., w gminach miejskich 14,7 tys. (1,1 tys. na gminę), a w gminach wiejskich 3,4 tys. (0,3 tys. na gminę).

W obliczeniach wszystkie szeregi czasowe przekształcono do postaci logarytmów, a następnie wyodrębniono z nich składniki sezonowe posługując się algorytmem Census-X12. Analizy dotyczące zmian zatrudnienia i bezrobocia przedstawiono posługując się danymi odsezonowanymi.

Zmiany w zatrudnieniu i bezrobociu

Województwo zachodniopomorskie należy do regionów o najwyższym poziomie bezrobocia. W III kwartale 2011 r. stopa bezrobocia wynosiła w województwie 11,2%, podczas gdy średnio w kraju – 9,3%. Województwo charakteryzuje się również relatywnie niskim udziałem pracujących w ogólnej liczbie mieszkańców. O ile dla Polski współczynnik aktywności zawodowej w III kwartale 2011 r. wynosił 56,4%, o tyle w zachodniopomorskim 52,8% [Aktywność ekonomiczna 2012]. Relatywnie niski poziom aktywności zawodowej charakteryzuje przede wszystkim wiejskie obszary województwa (50,1% w porównaniu z 54,2% dla miast).

Zmiany na rynku pracy podlegają trendom długookresowym oraz wahaniom o charakterze cyklicznym. Zmiany te w różnym stopniu uwidoczniły się w przypadku badanych jednostek. Biorąc pod uwagę cały badany okres, najsilniejszą dynamiką wzrostu zatrudnienia charakteryzowały się gminy wiejskie. Zatrudnienie w tej grupie wzrosło o ponad 30%, z 19 do ponad 25 tys. W gminach tych jedynie w latach 2001-2003 odnotowano nieznaczny spadek zatrudnienia. W drugim okresie spowolnienia gospodarczego zatrudnienie w tej grupie gmin wciąż rosło, choć dynamika tego wzrostu uległa wyraźnemu spowolnieniu. Poziom wzrostu zatrudnienia w gminach wiejskich był zbliżony w gminach położonych w pobliżu Szczecina, do tego w gminach położonych peryferyjnie.

Na drugim miejscu jeżeli chodzi o dynamikę wzrostu zatrudnienia były gminy miejskie. W grupie tej zatrudnienie wzrosło o około 15%. Szczyt osiągnęło w drugiej połowie 2008 r., a od tego czasu nie wykazywało ono już wzrostu. Podobnie jak w przypadku gmin wiejskich, również położenie gmin miejskich – względem Szczecina nie miało większego wpływu na wielkość wzrostu zatrudnienia.

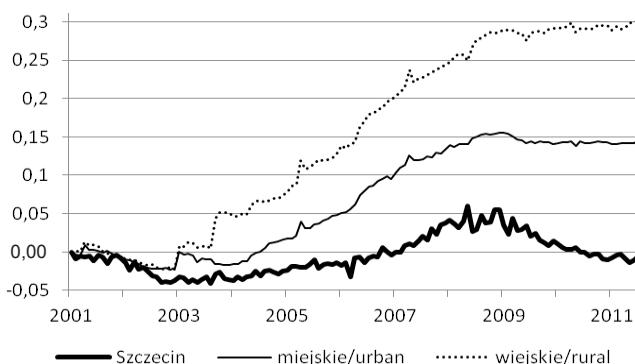
W odróżnieniu od gmin wiejskich i miejskich zatrudnienie w Szczecinie nie uległo w latach 2001-2011 zwiększeniu. Podlegało ono natomiast najbardziej widocznym wahaniom cyklicznym. Spadek zatrudnienia odnotowano w latach 2001-2003 oraz od połowy 2008 r. Pomiędzy tymi okresami zatrudnienie rosło, ale dynamika tego wzrostu była znacznie mniejsza niż w dwóch pozostałych grupach.

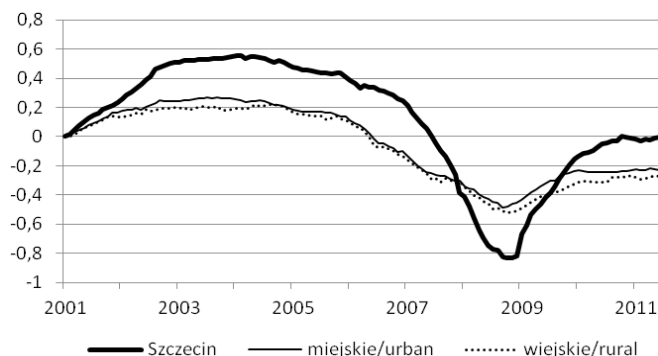
Nieco inaczej układały się zmiany w liczbie bezrobotnych, przy czym miały one znacznie bardziej cykliczny charakter niż zmiany w zatrudnieniu. Generalnie w gminach miejskich i wiejskich nastąpił

Rysunek 1. Zmiany w zatrudnieniu w badanych gminach (różnice logarytmów w stosunku do stycznia 2001)

Figure 1. Employment changes in urban and rural counties (differences of logarithms as compared to January 2001)

Źródło: opracowanie własne
Source: own study

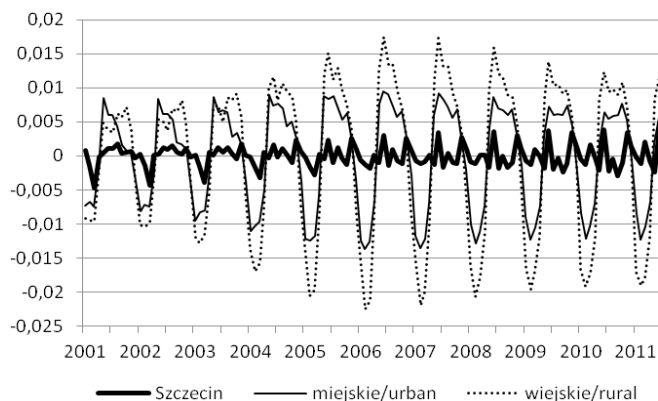

Rysunek 2. Zmiany liczby bezrobotnych w badanych gminach (różnice logarytmów w stosunku do stycznia 2001)

Figure 2. Changes in the number of unemployed in urban and rural counties (differences of logarithms as compared to January 2001)

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

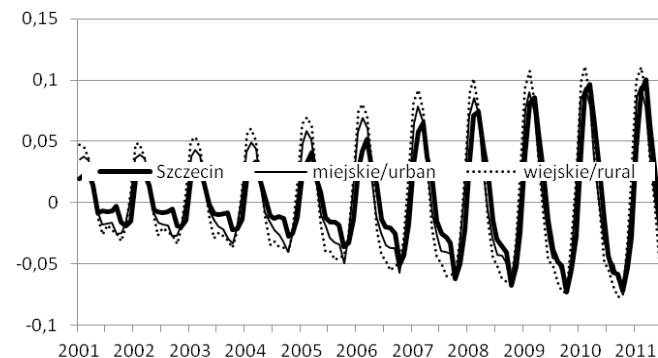

Rysunek 3. Sezonowe wahania zatrudnienia w badanych gminach

Figure 3. Seasonal fluctuations in employment in the analyzed urban and rural counties

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Rysunek 4. Sezonowe wahania liczby bezrobotnych w badanych gminach

Figure 4. Seasonal fluctuations in the number of unemployed in rural and urban counties

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

spadek liczby bezrobotnych, natomiast w Szczecinie ich liczba na początku i końcu badanego okresu była zbliżona. Zdecydowanie najbardziej cykliczny charakter miało bezrobocie w Szczecinie. W mieście tym bezrobocie w okresie poprawy koniunktury najszybciej spadało, ale też najszybciej rosło w okresach jej pogorszenia. Cykliczne zmiany w miejskich i wiejskich gminach województwa były zaś bardzo podobne.

Sezonowe wahania na rynku pracy

Rynek pracy w Polsce należy do rynków charakteryzujących się bardzo dużą wrażliwością na czynniki sezonowe. Wynika to m.in. z relatywnie dużego znaczenia branż o silnej sezonowości, takich jak budownictwo, rolnictwo oraz turystyka. Województwo zachodniopomorskie należy do regionów o szczególnie dużej roli turystyki. Co prawda, w analizie pominięto gminy nadmorskie, niemniej jednak można oczekiwać relatywnie dużego wpływu branży turystycznej na wahania sezonowe zatrudnienia i bezrobocia.

Wyniki uzyskane dla poszczególnych grup wskazują, że zdecydowanie najmniejszymi wahaniami zatrudnienia charakteryzuje się Szczecin. Największe wahania zatrudnienia dotyczą natomiast gmin wiejskich. Uzyskane dane wskazują, że rynki miejskie, zwłaszcza wielkomiejskie o dużym udziale sektora usług, w tym usług publicznych, charakteryzują się znacznie mniejszymi wahaniami sezonowymi. Natomiast większy udział rolnictwa pociąga za sobą natomiast wzrost sezonowych wahań zatrudnienia. Wniosek ten dotyczy warunków województwa zachodniopomorskiego, gdzie w strukturze użytkowania ziemi bardzo duże znaczenie mają gospodarstwa wielkoobszarowe. W warunkach rolnictwa drobnoobszarowego sezonowe wahania zatrudnienia mogą mieć odmienny charakter.

Inne wyniki dała analiza sezonowych wahań liczby bezrobotnych. W tym przypadku nie stwierdzono, zwłaszcza w drugiej połowie analizowanego okresu, znaczących różnic

pomiędzy gminami wiejskimi a gminami miejskimi i Szczecinem. W latach 2001-2006 wyraźnie mniejszą sezonowością charakteryzowało się bezrobocie w Szczecinie, a największą w gminach wiejskich. Generalną tendencją, obserwowaną we wszystkich grypach, był wzrost sezonowych wahań bezrobocia. Pod koniec badanego okresu sezonowe wahania były około dwukrotnie większe niż na jego początku.

Podsumowanie

Rynek pracy w województwie zachodniopomorskim jest pod wieloma względami specyficzny. W części decydują o tym obszary wiejskie o postpegeerowskim charakterze. Przekształcenia ekonomiczne po 1989 r. spowodowały na tych obszarach szybki wzrost bezrobocia i spadek poziomu aktywności zawodowej. Przeprowadzona analiza wskazuje jednak, że po 2001 r. gminy wiejskie charakteryzowały się największą dynamiką wzrostu zatrudnienia i wyraźnym spadkiem liczby bezrobotnych. Specyfiką gmin wiejskich była mniejsza niż w gminach miejskich, a zwłaszcza Szczecinie, cykliczność zmian zatrudnienia. Rynki wiejskie charakteryzowały się jednak znacznie wyższym niż rynki miejskie poziomem sezonowych wahań zatrudnienia. Niekorzystnym zjawiskiem, obserwowanym nie tylko na wiejskich rynkach pracy, był wzrost sezonowych wahań bezrobocia. Wzrost ten może częściowo wynikać z upowszechniania się bardziej elastycznych form zatrudnienia, sprzyjających zwiększaniu liczby pracujących.

Literatura

- Aktywność ekonomiczna ludności Polski III kwartał 2011. 2012: GUS, Warszawa, 203.
- Alonso-Villar O., Del Rio C.** 2008: Geographical concentration of unemployment: a male-female comparison in Spain. *Regional Studies*, 42, 401-412.
- Evans P., McCormik B.** 1994: The new patterns of regional unemployment: causes and policy significance. *Economic Journal*, 104, 633-647.
- McCormik B., Sheppard S.** 1992: A model of regional contraction and unemployment. *Economic Journal*, 102, 366-377.
- Molho I.** 1995. Spatial autocorrelation in British unemployment. *Journal of Regional Science*, 35, 641-658.
- Morrison P.S.** 2005. Unemployment and urban labour markets. *Urban Studies*, 42, 2261-2288.
- Taylor J., Bradley S.** 1997: Unemployment in Europe: a comparative analysis of regional disparities in Germany, Italy and the UK. *Kyklos*, 50, 221-245.
- Turok I.** 1999. Urban labour markets: the causes and consequences of change. *Urban Studies*, 36, 893-915.

Summary

The subject of the analyses was changes in the employment and unemployment in Szczecin and selected rural and urban counties of Zachodnio-pomorskie (West Pomerania) voivodship between 2001 and 2011. The labor market in the region is, in many respects, unique. A contributing factor was the dissolution of former state-owned farms in some areas. The economic transformation caused a rapid unemployment increase in these areas and a decrease in professional activity after 1989. The conducted analysis shows that after 2001, rural counties were characterized by the greatest employment growth and the distinct fall in the total jobless number. A smaller cyclical nature of employment was characteristic for rural rather than urban counties, Szczecin, the regional capital, in particular. However, rural rather than urban markets were characterized by a much higher level of seasonal employment fluctuations. An adverse effect, observed not only on rural labor markets, was an increase in the seasonal unemployment fluctuations. This growth could result, in part, from the spreading of increasingly flexible employment forms, fostering an growing number of such jobs.

Adres do korespondencji:

prof. nazw. dr hab. Jerzy Rembeza
Politechnika Koszalińska
Instytut Ekonomii i Zarządzania
ul. Kwiatkowskiego 6E
75-343 Koszalin
tel. (94) 343 91 80
e-mail: jrembeza@poczta.onet.pl